

Temat 1: Zamach majowy Józefa Piłsudskiego

1. Przyczyny Zamach majowy wynikał z różnorodnych przyczyn:

- a) politycznych: duża ilość różnorodnych partii politycznych, które nie odgrywały istotnej roli politycznej, a powodowały jedynie anarchię w życiu politycznym. Efektem takiego stanu rzeczy była częsta zmiana elit sprawujących władzę polityczną.
- b) Gospodarczych: trudna sytuacja gospodarcza II Rzeczypospolitej, która wynikała z wojny celnej z Niemcami oraz wtórnej inflacji, która osłabiła złotówkę do poziomu 9 zł za dolara.
- c) Pogarszająca się sytuacja międzynarodowa II RP, która wiązała się z dwoma układami politycznymi:
 - traktatem w Rapallo (?) (1922r.), w którym Niemcy porozumiały się z Rosją Radziecką w zakresie współpracy militarnej i gospodarczej (oba państwa były dotychczas w Europie izolowane)
 - konferencja w szwajcarskim Locarno (1925), gdzie Niemcy 16 X podpisały tzw. Pakt Reński, w którym gwarantowały nienaruszalność swojej zachodniej granicy (z Francją i Belgią), ale nie deklarowały takiej nienaruszalności w stosunku do granicy wschodniej. W ten sposób dały do zrozumienia, że w przyszłości będą do takiego naruszenia granicy dążyły (rewizjonizm niemiecki)
- d) 10 V 1926r. powstał kolejny rząd Chjeno–Piasta z premierem Witosem na czele

2. Przebieg 11 V 1920 wojska wierne Piłsudskiemu na poligonie w Rembertowie pod Warszawą zebrał gen. Lucjan Żeligowski. Po dołączeniu wojsk Piłsudskiego podjęty został marsz na Warszawę. Od 12 do 14 V toczyły się walki, choć początkowo Piłsudski nie chciał walczyć. W związku z powyższym odbył on rozmowę na moście Poniatowskiego z urzędującym prezydentem Stanisławem Wojciechowskim. Rozmowy nie przyniosły żadnego rezultatu. W związku z powyższym rozpoczęła się walka. Główne działania zbrojne prowadzono na Starym Mieście. Walki zakończyły się zwycięstwem Piłsudskiego, o czym zadecydowało kilka przyczyn:

- poparcie społeczne dla Piłsudskiego (ok.70%)
- postawa kolejarzy, którzy wstrzymywali dostawy sprzętu wojskowego dla strony rządowej
- niezdecydowana postawa generałów — dowódców okręgów wojskowych. Część z nich (np. Rydz–Śmigły) poparła Piłsudskiego, część stronę rządową (np. Sosnkowski), a część (np. gen. Wł. Sikorski) zajęła stanowisko neutralne.

3. Skutki W wyniku zamachu prezydent Wojciechowski i premier Witos zwolnili swoje stanowiska. Zamach przyniósł 379 ofiar śmiertelnych i 1100 rannych. Oczekiwano, że prezydentem zostanie Piłsudski, ale mimo faktu, że został on wybrany na ten urząd, nie przyjął funkcji prezydenckiej tłumacząc, że na mocy konstytucji marcowej prezydent posiada zbyt skromne uprawnienia. W tej sytuacji Piłsudski desygnował (wyzaczył) na urząd prezydenta profesora Politechniki Lwowskiej, Ignacego Mościckiego, który wygrał z kandydatem narodowców Adolfem Bnińskim (chemik). Nowym premierem został profesor Politechniki Lwowskiej, Kazimierz Bartel (fizyk J). 2 VIII 1926r. została uchwalona nowela sierpniowa, dokument uzupełniający konstytucję marcową. Na jego mocy prezydent wzmocnił swoją pozycję uzyskując prawo do wydawania dekretów z mocą ustawy oraz rozwiązywania Sejmu i Senatu przed upływem kadencji.

Temat 2: Rządy sanacji w latach 1926–35

1. Powstanie pojęcia

Sanacja — (łac. Uzdrawienie) — system rządów politycznych jaki istniał w Polsce w latach 1926–39.

Rządy autorytarne — typ sprawowania władzy gdzie jednostka ciesząca się dużym autorytetem społecznym rządzi w sposób bezpośredni lub pośredni poprzez swoich przedstawicieli. W państwie

tym rozbudowuje się struktury bezpieczeństwa i wojska, a władza ingeruje w niektóre dziedziny życia obywatela. Istnieje opozycja, ale nie ma ona wpływu na sposób sprawowania władzy w państwie.

Rządy pułkowników — okres 1928–33, kiedy to wyższe urzędy państwowe sprawowały osoby posiadające stopień oficerski, wojskowy (najczęściej pułkownicy).

2. **Powstanie i rola BBWR** Rządy autorytarne opierają się często na tworzeniu ugrupowań mających za zadanie popieranie elity sprawującej władzę polityczną. W przypadku Polski takim ugrupowaniem był Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem (BBWR). Założył go Walery Sławek w I 1928r. Celem bieżącym było dla BBWR — u wygranie zaplanowanych na III 1928r wyborów parlamentarnych. BBWR planował zdobyć w nich ponad 50% głosów, ale uzyskał jedynie nieco ponad 27%, co spowodowało, że nie kontrolował samodzielnie sytuacji w parlamencie, w którym powstała silna opozycja. BBWR tworzyły środowiska społeczne popierające sanację, tzn. duchowieństwo, wojskowi, część inteligencji oraz ziemiaństwo (układ w Nieświeżu 25 X 1926).
3. **Utworzenie Centrolewu** W sejmie Piłsudski toczył walkę z przedstawicielami partii centrum i lewicy. 14 IX 1929r. utworzono w Warszawie ugrupowanie partii opozycyjnych nazwane Centrolewem. Tworzyły je partie:
 - PPS
 - PSL „Piast”
 - PSL „Wyzwolenie”
 - Narodowa Partia Robotnicza
 - Stronnictwo Chłopskie
 - Chrześcijańska Demokracja

Walka prowadzona z sanacją na forum sejmu nie dawała rezultatów. W tej sytuacji przywódca Centrolewu zwołał do Krakowa Kongres Obrony Prawa i Wolności Ludu. Zamienił on się w antysanacyjną manifestację (23 VI 1930).

4. **Sprawa brzeska** W tej sytuacji Piłsudski postanowił rozbić opozycję i w nocy z 9 na 10 IX 1930r aresztował przywódców Centrolewu. Zostali oni przewiezieni do twierdzy w Brześciu nad Bugiem, a następnie wytoczono im proces (wśród oskarżonych znaleźli się m.in. Wincenty Witos, lider chadeków (ChD) W. Korfanty czy Stanisław Dubois [czyt. Dibua] — PPS). Proces — najpierw w Brześciu, później w Warszawie — trwał 1,5 roku. I zakończył się wydaniem wyroków skazujących od 1,5 do 3,5 lat więzienia z możliwością zmiany na dobrowolną, bezpowrotną emigrację. Większość skazanych wybrała to drugie rozwiązanie, udali się do Szwajcarii, gdzie w rezydencji Paderewskiego — Morges [czyt. Morż]- założyli ugrupowanie antysanacyjne o nazwie Front Morges. Przywódcy: I. J. Paderewski, W. Witos, W. Korfanty i gen. Wł. Sikorski. 5 XI 1930r. po rozbiciu opozycji odbyły się tzw. „wybory brzeskie”, które z braku konkurencji wygrał BBWR. Zdobył 55,4% głosów i w całości opanował sytuację w parlamencie.
5. **Konstytucja kwietniowa 1935r.** Uwieńczeniem rządów sanacyjnych była ogłoszona 23 IV 1935r. konstytucja. Konstytucja kwietniowa wzmocniała władzę prezydenta, czyniąc go odpowiedzialnym za swoje działania „przed Bogiem i historią”. Prezydent mógł rozwiązywać Parlament przed upływem kadencji, a także wydawać dekryty z mocą ustawy. Zmieniono system wyboru prezydenta. Jednego kandydata miał wyznaczać urzędujący prezydent, a drugiego Zgromadzenie Elektorów składające się z przedstawicieli parlamentu i organizacji społecznych. Zmniejszono liczbę parlamentarzystów: posłów z 444 do 208, senatorów ze 111 do 96. Zamieniono wiek czynnego prawa wyborczego do sejmu z 21 do 24 lat. Konstytucja za naczelne, najwyższe dobro stawiała interes państwowy.

Temat 3: Rządy sanacji bez J. Piłsudskiego

1. **Walka o władzę po śmierci Piłsudskiego** 12 V 1935r. (19 dni po uchwaleniu konstytucji Kwietniowej) zmarł J. Piłsudski. Po jego śmierci powstał problem, kto ma sprawować główną władzę polityczną. Walka toczyła się pomiędzy urzędującym prezydentem Ignacym Mościckim, a prezesem BBWR Walerym Sławkiem. Sławek zażądał od Mościckiego funkcji prezydenta, ale ten nie chciał przekazać mu urzędu, argumentując, że w świetle ostatniej woli Piłsudskiego miała być zapewniona ciągłość władzy politycznej w państwie. Sławek chciał się uwiarygodnić, wygrywając wybory parlamentarne w 1935r. Niestety, niska frekwencja wyborcza spowodowała, że zakończyły się one klęską BBWR. W tej sytuacji Sławek rozwiązał BBWR i wycofał się z życia politycznego. W 1938r. rozczarowany popełnił samobójstwo.
2. **Awans polityczny Edwarda Rydza-Śmigłego** Po odsunięciu Sławka na pozycję numer dwa awansował gen. Edward Rydz-Śmigły. Rydz w dniu święta narodowego 11 XI 1936r. otrzymał buławę marszałkowską. Ponadto wyznaczono Rydzowi urząd Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych, a na czas wojny — Naczelnego Wodza.
3. **Powstanie i rola ONZ** Po rozwiązaniu BBWR doszło do utworzenia ugrupowania mającego uzupełnić lukę po nim. Tym ugrupowaniem miał być założony w II 1937r. Obóz Zjednoczenia Narodowego (ONZ) — przez płk Adama Koca. Obóz jednoczył w lojalności dla władzy różne środowiska społeczne: duchowieństwo, wojskowych, inteligencję, arystokrację. ONZ wygrał w roku 1938 wybory parlamentarne, ale nie miało to większego znaczenia w kontekście sytuacji międzynarodowej (zagrożenie wybuchem II wojny światowej) nie miało to już większego znaczenia.
4. **Sytuacja w partiach politycznych** (na szczęście ten punkt obowiązuje tylko osoby zdające maturę z historii i nie musimy uczyć się tych 17 partii)

Temat 4: Geneza i rozwój faszystowskiego

1. **Geneza** Po zakończeniu I wojny światowej Włochy znalazły się w trudnej sytuacji międzynarodowej jak i wewnętrznej. Ta pierwsza wynikała z faktu, że Włochy mimo zwycięstwa w I wojnie zostały pominięte przy podziale powojennych zdobyczy. Nie dość na tym, Włochy popadły w konflikt terytorialny z Królestwem SHS (Serbów, Chorwatów i Słowenów) o przynależność Triestu i Istrii. Ten konflikt zakończył się po myśli Włoch. Oba sporne terytoria decyzją międzynarodową zostały do Włoch przyłączone. Kryzys wewnętrzny Włoch wynikał z szerzącej się podobnie jak w innych krajach hiperinflacji, a także z pogłębiającego się bezrobocia. Bezrobocie pochodziło z dwóch źródeł:
 - likwidację przemysłu zbrojeniowego (rozbudowanego na potrzeby wojny)
 - brak możliwości zatrudnienia starszych uczestników wojny, nazywanych kombatantami. Kombatanci postanowili się bronić, zakładając związki kombatanckie (związki to „fasci”, stąd nazwa faszystów)
2. **Dojście Mussoliniego do władzy** Na czele związków kombatanckich stanął Benito Mussolini. Zażądał on od króla funkcji premiera grożąc w przeciwnym wypadku dokonaniem przewrotu wojskowego przy użyciu jego bojówek nazywanych „czarnymi koszulami”. Król poszedł na kompromis i desygnował Mussoliniego na premiera. W X 1922r Mussolini objął urząd (przybył do Rzymu wagonami (?) kolejowymi). Wraz z nim wkroczyły do Rzymu jego bojówki, a wydarzenie to przeszło do historii pod nazwą „marszu na Rzym”.
3. **System faszystowski we Włoszech** Mussolini nie zadowolili się tylko funkcją premiera. Dążył do dyktatury przyjmując tytuł „duce” [ducze], czyli „wódz, przywódca narodu”. Ponadto, utworzono Wielką Radę Faszystowską — instytucję, która kontrolowała parlament. Duce zlikwidował wszystkie partie polityczne z wyjątkiem faszystowskiej, stosując wobec działających nielegalnie socjalistów

i komunistów terror polityczny. Uciekano się przy tym do bardzo radykalnych środków, z zabójstwami politycznymi włącznie np.: zabójstwo jednego z liderów partii komunistycznej Giacomo Matteotti. Z Państwem Kościelnym Mussolini uregulował relacje podpisując w 1929r. tzw. traktaty laterańskie. W świetle ich założeń papież zrzekł się używanego od 1871r. tytułu „więźnia Rzymu”. Ponadto określono powierzchnię Państwa Kościelnego 440m na 1 km, czyli 0,44km². Papiestwo miało nie wtrącać się do życia politycznego, a wręcz przeciwnie, zachęcać wiernych do reżimu. W zamian za to, zezwolono na prowadzenie działalności moralno — nauczającej przez papiestwo we Włoszech.

4. **Działania gospodarcze we Włoszech** Mussolini osiągnął duże sukcesy na drodze walki z bezrobociem. Stało się tak dzięki militaryzacji państwa (rozbudowa przemysłu zbrojeniowego, rozbudowa armii). Ponadto wprowadzono korporacjonizm, czyli branżową współpracę pracodawców i pracowników, przy czym tym drugim zakazano organizacji strajków. Unowocześnianie państwa odbywało się również poprzez rozbudowę autostrad oraz organizowanie robót publicznych i interwencyjnych.